

Розділ 2. ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ ТА ГАЛУЗЕЙ ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Баланюк І.Ф.

СЕЛЯНСЬКЕ ПИТАННЯ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ВІДНОСИН

Розкрито пріоритети аграрних відносин стосовно селянського питання. Обґрунтовується розвиток і утвердження соціально-економічних відносин на селі.

Ключові слова: аграрні відносини, пріоритети, селянське питання, інтереси селян.

I. Вступ. Серед пріоритетів, які в Україні потрібно вирішувати постійно і, як правило, з наростаючими зусиллями, є рівень розвитку та соціально-економічна віддача аграрних відносин. Це зумовлюється тим, що в аграрному секторі держави формується основна частина продовольчих ресурсів, а також він базується на найважливішому в сільському господарстві засобі виробництва – землі. Боротьба за володіння землею, бути її власником і господарем велася постійно різними методами та формами. Тому для держави земельні проблеми, а також відповідні їм аграрні відносини, є як соціально-економічними так і політичними.

Після набуття Україною політичної незалежності та ліквідації монопольної власності держави на землю, відбулося її роздержавлення і передача у власність громадянам, з них найбільшої частини – селянам. Одержавши право власності на землю, селяни дістали можливість самі господарювати на ній, здавати угіддя в оренду, передати їх у спадщину, відповідно до чинного законодавства – продавати. Це зумовило формування приватного сектора в аграрному секторі, розвиток нових форм господарювання, створення різних організаційно-правових структур, зміну форми заготівель і збуту продукції сільського господарства та продуктів її переробки; макроекономічної політики держави щодо села, ресурсного забезпечення АПК.

Проблемам розвитку аграрних відносин та ролі у них селянського питання присвячені дослідження М.В. Вишиванюка,

В.Г. Галанця, П.І. Гайдуцького, М.Й. Малика, В.Я. Месель-Веселяка, І.Г. Кириленка, О.М. Онищенко, П.Т. Саблука, М.В. Смушка, В.В. Юрчишина та інших авторів, однак пріоритети селянського питання в розвитку аграрних відносин у них розкрито недостатньо.

II. Постановка завдання. Метою дослідження є розкриття пріоритетів розвитку аграрних відносин. Обґрунтування суті поняття селянського питання, а також механізму його розв'язання.

III. Результати. Багатоаспектність аграрних відносин зумовлює формування низки пріоритетів, які охоплюють кілька груп: політичні, економічні, соціальні.

Політичні пріоритети мають забезпечити розвиток аграрних перетворень до логічного завершення. Економічні пріоритети в єдності з політичними повинні забезпечити переведення сільського господарства на принципово нові, порівняно з тими, що мають місце зараз, засади розвитку показників. Основним завданням соціальних пріоритетів є відновлення втрачених за останні роки соціальних надбань, і доведення їх до світових стандартів. Стратегічною метою є реформування соціальної сфери, яка передбачає формування соціально орієнтованої економіки, вирівнювання пропорцій економічного і соціального розвитку сільських територій, зосередженого на інтереси селян, створення у населених пунктах належних умов праці, відпочинку та проживання людей [1, 7].

Подальший розвиток соціальних інтересів має забезпечити виведення соціальної сфери українського села на вищий рівень. Вони зможуть виконати своє цільове призначення за умови, якщо підпорядковуватимуться гарантуванню забезпечення найвищих інтересів селян, зокрема, з приводу володіння і розпорядження землею, права набуття власності на інші засоби та результати виробництва. Коли селянин відчує конк-

ретну турботу влади і суспільства про нього, він матиме повну можливість вибору свого майбутнього і реалізації здібностей щодо господарювання на землі [2, 11].

В аграрних відносинах, де базовою основою є соціально-економічна, а також політична єдність "селянин-земля", має забезпечуватись високий рівень життя і побуту селянина, надійний розвиток агропродовольчого сектора економіки та досягати кращі результати господарювання. Якщо серцевиною аграрної реформи визначають земельну реформу [3, 96], [4, 112], [5,66], то з таким же переконанням має сприйматися те, що визначальним і в аграрній, і в земельній реформах є інтерес селянина. Необхідно виходити з того, що пріоритет залишається за селянином. По-перше тому, що для селянина важливими є підвищення якості землі, покращення способу її обробітку та одержання вищої віддачі від неї. По-друге, лише селянин може надати сільськогосподарським угіддям виробничої та соціально-економічної суті. Тому є підстави стверджувати, що інтерес селянина у формуванні й розвитку аграрних відносин у сучасній аграрній реформі України є визначальним. На цій основі формується і проявляється на практиці важлива соціально-економічна категорія – селянське питання. У найбільш загальному розумінні воно охоплює політико-правові та соціально-економічні аспекти вирішення і практичної реалізації сукупності всіх складових, спрямованих на задоволення інтересів селянина. Історичний досвід підтверджує, що селянське питання поставало у всі часи перед усіма народами й країнами. Різні держави вирішують цю проблему своїми способами, враховуючи особливості її суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку [6, 38-39].

Більша кількість держав [3, 56-64] вирішувала селянське питання відповідно до напрямів і механізмів його розв'язання підпорядкованим інтересам селян при обов'язковому врахуванні історичних традицій розвитку аграрного сектора, менталітету селян, їх бажання господарювати на землі виключно за своїм вибором. Аналогічно, але з певними особливостями, селянське питання вирішується в Україні [3, 94-138]. Ним здійснюється передача землі без викупу громадянам країни, в першу чергу селянам, чим

гарантується їм право власності на землю, вільний вибір кожним селянином форми господарювання, розпорядження на власній розсуд результатами своєї праці. Створюються сприятливі умови для розвитку в сільському господарстві різноукладності та утвердження приватного сектора. Це стало для селян надзвичайно важливим соціально-економічним і політичним явищем.

Політична влада здійснила сучасне реформування сільського господарства тому, що: по-перше, незалежність України багато б втратила в очах селян, якби нові державні структури зберегли все без змін, не давши селянам надій на вільне господарювання на землі; по-друге, повернено багатство своєму народові те, яке в нього було вилучено. Як результат, в Україні розвивається й поступово утверджується радикалізація соціально-економічних відносин на селі. Вони вже мають порівняно добре напрацьовану політико-правову базу, але поки що не дають обіцяної селянам і очікуваної ними соціально-економічної віддачі [7, 8-9], та все ж майбутнє за ними.

У практичному відношенні це означає безумовне підпорядкування аграрних перетворень інтересам кожного окремо взятого селянина й селянства в цілому. У свою чергу, за висповком В.В. Юрчишина, воно характеризує, що у тандемі "селянин-держава" пріоритетним є інтерес кожного взятого селянина [2, 11]. Інтерес держави у цій сукупності є похідним від нього [8, 34]. Це не протиставлення інтересів між селянином і державою, не спроба применшити значення інтересів держави, а лише переконаність у тому, що сучасні аграрні перетворення повинні остаточно подолати практику, започатковану в радянські часи, коли держава, проголошуючи політичні гасла, ставила сільське господарство у складні умови. На цій підставі формується висновок, за якого селянське питання з декларувань переходить у реальність.

З огляду на важливість вирішення селянського питання його потрібно розглядати не лише із соціально-економічних, а й політичних позицій. Його політичний аспект зумовлюється кількома обставинами, основними з яких є наступні:

вирішення палким чином селянського питання позитивно впливає на розвиток

сільського господарства й всього агропродовольчого сектора економіки;

- відстоювання на найсучасніших засадах селянського питання сприятиме довірі до державної влади. Селяни сприйматимуть аграрну політику як таку, яка відповідає їх реальним інтересам;

будь-яке відставання з вирішенням селянського питання обов'язково матиме одним з наслідків негативний вплив на дієвість загальноекономічної політики.

Опрацювання й розв'язання проблем, що стосуються селянського питання, має розцінюватися з позицій їх впливу не лише на характер і результативність аграрної політики, а й на вирішення інших, у тому числі загальнополітичних проблем. Це не є перебільшенням місця і ролі селянського питання у становленні державності України, а реальність, з якою потрібно рахуватися.

IV. Висновки. В Україні все ширше сприймається визначальне місце селянського питання в усій системі сучасних аграрних відносин. Воно розглядається як найважливіша методологічна основа, на якій повинні вирішуватимуться всі елементи аграрних перетворень і здійснюватися аграрна реформа в її широкому розумінні. Визначальним у розвитку аграрних відносин є інтерес селянина.

Селянське питання необхідно розглядати в сукупності з врахуванням політичних, еко-

номічних, соціальних позицій, воно в аграрній політиці держави повинно виступати ключовим.

1. Концепція соціального відродження села. – К.: Інститут аграрної економіки, 2000. – 18 с.

2. *Юрчишин В.В.* Аграрні перетворення в Україні: Небезальтернативний погляд на проблему. – К.: ІАЕ, 1999. – 67 с.

3. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; За ред. П.І. Гайдуцького. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.

4. *Балашок І.Ф.* Реформування в аграрному секторі регіону. – К.: ІАЕ, 1999. – 270 с.

5. *Вишиванок М.В.* Новий етап розвитку аграрної реформи в області. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 218 с.

6. *Балашок І.Ф.* Науково-прикладні аспекти розвитку аграрних відносин у регіоні Карпат. К.: Інститут аграрної економіки, 2000. – 104 с.

7. *Кириленко І.Г.* Аграрна реформа в Україні: надбання, проблеми // Економіка АПК. – 2005. – № 5. С. 8-14.

8. *Смушак М.В.* Селяноцентризм як державна аграрна політика відродження та розвитку сільських територій України // Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції "Європейська наука XXI століття: стратегія і перспективи розвитку-2006" 22-31 травня 2006 року. Т. 7. Економічні науки. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – С. 33-35.

The priorities of agrarian relations concerning the peasant question are worked out. The development and statement of socio-economic relations in the village is grounded.

Кондур О.С., Марчук Л.В., Смиковчук Т.В.

КОНЦЕПЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ

Пропонується концепція економічного оцінювання трансформацій підприємств на основі специфічних критеріїв з метою виокремлення економічної складової потенціалу трансформацій.

Ключові слова: трансформація підприємств, категорії підприємств, реструктуризація, потенціал трансформацій.

I. Вступ. Неодмінною умовою оздоровлення вітчизняної економічної системи є трансформація суб'єктів господарської діяльності. При плануванні стратегічного розвитку в умовах розвитку конкуренції на українських ринках, з одного боку, та три-

валою монополізацією багатьох ринків, з іншого, у практиці виникає необхідність прийняття управлінських рішень щодо вибору певних напрямків та видів трансформацій підприємств, які прагнуть покращити своє конкурентне становище.

У певному сенсі трансформація перехрещується з такими поняттями як загальна функція менеджменту – регулювання, та конкретна – управління організаційними змінами, які власне формують основу комплексу трансформацій. У трактуванні професора О.Кузьміна та О.Мельник регулювання – це вид управлінської діяльності, спрямований на усунення відхилень, збоїв, недоліків тощо в керованій системі шляхом розробки і впро-